

Procjena utjecaja 10 godina nakon usvajanja:

Deklaracija nevladinih organizacija o Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina

u povodu održavanja konferencije „ Jačanje utjecaja Okvirne konvencije: prijašnja iskustva, sadašnja postignuća i budući izazovi “

Strasbourg, 9. -10. listopada 2008.

1. Mi, koalicija manjinskih nevladinih organizacija i nevladinih organizacija za zaštitu manjinskih prava, okupili smo se da bismo ocijenili dosadašnju provedbu Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina (u daljnjem tekstu „Okvirna konvencija”) tijekom prvog desetljeća od njezina stupanja na snagu. Procijenili smo njen doprinos zaštiti manjina i manjinskih prava u Europi. Zaključili smo da je Okvirna konvencija pružila uvid u slične i relevantne probleme manjina u različitim državama te da je postala ključna referentna točka za sve rasprave o manjinskim pravima u Europi.
2. Okvirna je konvencija stekla ugled najznačajnijeg zagovaračkog sredstva, koje je doprinijelo podizanju svijesti i raspravama o međunarodnim standardima za zaštitu manjinskih prava te, u nekim slučajevima, promjenama u politikama i praksama država prema manjinama.
3. Zaštita manjina u Europi istovremeno predstavlja i povijest i proces. Prekrajanje nacionalnih granica bila je uobičajena praksa u Europi krajem XIX i u prvoj polovici XX stoljeća, stoljeća kojeg su obilježila dva svjetska rata, Holokaust, Porrajmos - pogrom Roma i ostali genocidi. Pad Berlinskog zida obilježio je kraj razdoblja Hladnog rata, ali je, istovremeno, prekrajanje nacionalnih granica zapalilo plamen sukoba koji su također imali i etnička i vjerska obilježja. Ne smijemo smetnuti s uma lekcije naučene iz sukoba diljem Europe, tim više što sadašnji sukobi pružaju očigledan dokaz da pitanja manjina i manjinskih prava još uvijek ostaju u žarištu interesa.
4. Blisku europsku povijest obilježile su velike migracije stanovništva, koje su doprinijele jačanju kulturnog, jezičnog i vjerskog bogatstva Europe. Istovremeno,

nažalost, države su propustile odgovoriti na te migracije primjerenim integracijskim politikama. To je dovelo do socijalne isključenosti i stvaranja podijeljenih društava, nesposobnih u potpunosti ostvariti svoj potencijal.

5. Zaštita manjina jedna je od ključnih vrijednosti u okviru sustava Vijeća Europe. Okvirna konvencija stupila je na snagu 1998. kao prvi europski pravno obvezujući instrument za zaštitu manjinskih prava. Okvirnom je konvencijom uspostavljen popis sveobuhvatnih standarda na području zaštite manjinskih prava, naročito po pitanjima uporabe manjinskih jezika, manjinske kulture, vjere i identiteta.
6. Više od 100 milijuna Europljana – otprilike svaka sedma osoba u Europi – pripada manjinama. Kulturne, jezične i vjerske različitosti, između ostalih, već se dugo smatraju društvenim vrijednostima, a ne prijetnjama. Europske bi države trebale priznati prirodni dignitet te jednaka i neotuđiva prava manjina u Europi.
7. Ovom Deklaracijom civilno društvo nudi svoje viđenje utjecaja Okvirne konvencije na zaštitu manjinskih prava. Nevladine organizacije koje su doprinijele izradi nacрта Deklaracije, bile su uključene u prvi i drugi krug praćenja primjene Okvirne konvencije. Deklaracija, stoga, sadrži mišljenja i preporuke nevladinih organizacija s ciljem jačanja provedbe Okvirne konvencije u narednom desetljeću.

Sadržaj Okvirne konvencije

8. Unatoč činjenici da je sadržaj Okvirne konvencije utvrđen bez dostatnog i smislenog sudjelovanja i konzultacija s manjinama, uključujući žene pripadnice manjina, kao što je propisano člankom 15. Konvencija sadrži sveobuhvatan popis prava koji su značajni za manjine. Konvencija utvrđuje odredbe o punoj i učinkovitoj jednakosti, sudjelovanju i zaštiti identiteta. Ona, međutim, ne sadrži definiciju „nacionalne manjine“. NVO nisu jednoglasne po pitanju definicije. Dok bi neke manjine mogle imati koristi od precizne definicije, postoji rizik da bi takva definicija bila isključiva te bi stoga neopravdano ograničila djelokrug zaštite. Tumačenje i primjena Okvirne konvencije trebaju se temeljiti na načelu da je postojanje manjina pitanje činjeničnog stanja, a ne zakona. U skladu s ovim ustaljenim načelom u manjinskom

zakonodavstvu, manjinske nevladine organizacije smatraju da bi Savjetodavni odbor i dalje trebao zauzimati sveobuhvatni stav o tome koje bi yajednice trebale biti pokrivena njegovim praćenjem, te bi taj pristup trebao prihvatiti i Odbor ministara. Slijedom toga, države članice trebaju bezuvjetno proširiti primjenu Okvirne konvencije na sve manjinske skupine koje se izjašnjavaju kao takve.

9. Tijekom prošlog desetljeća učestalo je ukazivano na problem navodne neodređenosti i dvosmislenosti odredbi Okvirne konvencije. Potrebno je, međutim, priznati doprinos kojeg je Savjetodavni odbor dao pojašnjenju sadržaja Okvirne konvencije. U tom bi smislu bilo korisno objediniti tumačenja Savjetodavnog odbora s ciljem davanja službenih preporuka državama članicama, kako bi svoje obveze ispunile u cijelosti. Dva postojeća tematska izvještaja o obrazovanju i sudjelovanju manjina, dobrodošla su, a Savjetodavni je odbor potaknut da nastavi razvijati politiku i praksu razmatranja pojedinih članaka Okvirne konvencije izradom dodatnih tematskih izvještaja. Ta bi daljnja razmatranja morala biti temeljena na kvalitetnim konzultacijama s manjinama, uključujući i žene pripadnice manjina.

Proces ratifikacije Okvirne konvencije

10. Trideset i devet od ukupno 47 država članica Vijeća Europe ratificiralo je Okvirnu konvenciju. Belgija, Grčka, Island i Luksemburg Konvenciju su potpisali, ali je nisu ratificirali. Francuska, Turska, Andora i Monako propustili su čak i potpisati Okvirnu konvenciju. Ovo je krajnje zabrinjavajuća situacija imajući u vidu da značajno manjinsko stanovništvo prisutno u većini tih država ostaje neobuhvaćeno zaštitnim mehanizmom Okvirne konvencije. Tih bi osam država, od kojih su četiri članice Europske unije (za koju manjinska prava predstavljaju suštinsku vrijednost) i jedna kandidatkinja za članstvo, trebale ratificirati Okvirnu konvenciju bezuvjetno i bez daljnjeg odlaganja. Države članice Okvirne konvencije trebaju osigurati da se njihova praksa i politika prema manjinama ne sprovode u suprotnosti sa predmetom i svrhom Konvencije, sukladno članku 18. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora (1969.). Kako proces ratifikacije bude napredovao, Vijeće Europe, a naročito Parlamentarna skupština, trebali bi poduzeti mjere praćenja stanja manjinskih prava u osam spomenutih država na temelju standarda artikuliranih u Okvirnoj konvenciji.

11. Na sličan način na koji 14. Protokol Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda omogućava Europskoj uniji da pristupi Europskoj konvenciji, trebao bi se također uspostaviti mehanizam koji bi omogućio pristup Europske unije Okvirnoj konvenciji.
12. One države članice koje su ratificirale Okvirnu konvenciju, ali su istodobno postavile ograničavajuće izjave i rezerve na primjenu Konvencije, čime efektivno ograničavaju smislenu zaštitu manjina, pozvane su da te izjave i rezerve revidiraju i povuku.

Provedba Okvirne konvencije

13. U provedbi Okvirne konvencije i sudjelovanjumanjina u tom procesu, uključujući žene pripadnice manjina, postoje značajne razlike među državama strankama. Jedna od ključnih prepreka učinkovitoj provedbi Okvirne konvencije bila je očigledna, široko raširena i pogrešna percepcija da je Konvencija politička deklaracija, a ne međunarodni ugovor za zaštitu ljudskih prava, koji je pravno-obvezujući u međunarodno-pravnom smislu. Isticani su argumenti da zbog njezinog nejasnog jezika Konvencija nije primjenjiva pred domaćim sudovima. Takav neopravdani pristup i pogrešno razumijevanje sprječavali su uspješniju provedbu Okvirne konvencije. Prijeko je potrebno da državni službenici i civilno društvo podjednako budu educirani o stvarnoj ulozi i mjestu Okvirne konvencije u okviru međunarodnog prava.
14. Opće je mišljenje da je Okvirna konvencija omogućila koristan rad na zaštiti i promociji etničkih identiteta, uključujući rad na pitanjima poput jezika, kulture i obrazovanja. Konvencija je doprinijela podizanju zaštite manjina na institucionalnoj razini u državama strankama, na način da je u nekim slučajevima utjecala na uspostavljanje redovitog dijaloga između manjinskih organizacija i različitih razina vlasti. Istovremeno, nužno je napomenuti da je Okvirna konvencija odigrala značajnu ulogu kao instrument za suzbijanje diskriminacije.
15. Kako bi se omogućila uspješna provedba Okvirne konvencije nužno je uspostaviti bolje konzultativne mehanizme između država i nevladinih organizacija, uključujući i

nevladine organizacije koje se bave pitanjima žena pripadnica manjina. Takav se mehanizam treba sastojati od, ali ne i biti ograničen na dvosmjernu komunikaciju, uključujući dostavljanje povratnih informacija. U biti, Okvirna je konvencija u velikom broju država korištena kao uspješno sredstvo razvoja komunikacijskih struktura između vlasti s jedne, te manjinskih skupina i civilnog društva s druge strane. Nažalost, ovo nije postalo ujednačena praksa u svim državama članicama Vijeća Europe.

16. Nadalje, mora se imati na umu da civilnom društvu, naročito manjinskom, te lokalnim organizacijama bliskim lokalnim zajednicama, uključujući organizacije žena pripadnica manjina, po pravilu nedostaju financijska i kadrovska sredstva neophodna za učinkovito sudjelovanje u procesu provedbe Okvirne konvencije. Istovremeno, sudjelovanje pripadnika većinskih naroda bilo je nedovoljno. Javna svijest o Okvirnoj konvenciji i obvezama država koje iz nje proizlaze bila je neprimjerena, kako u slučaju vladinih službenika tako i u slučaju šire javnosti. Ovaj je nedostatak često bio rezultat pomanjkanja političke volje od strane vlada da djeluju sukladno Okvirnoj konvenciji. Ova situacija zahtjeva žurnu pozornost država stranaka.

Praćenje provedbe Okvirne konvencije

17. Praćenje provedbe Okvirne konvencije znatno je napredovalo od trenutka kada je Konvencija stupila na snagu. Iako je uočen određen broj dobrih praksi, ostaje značajan broj područja u kojima je potrebno postići daljnji napredak.

18. Općenito, smatra se da je potrebno uspostaviti učinkovitiji i odgovorniji sustav izvještavanja. Države stranke imaju različita iskustva s poštivanjem rokova za dostavljanje državnih izvještaja. Nije neuobičajeno da se države stranke koriste taktikom kašnjenja pri dostavljanju državnih izvještaja. Kako bi se spriječilo da takva praksa utječu na slabljenje sustava praćenja, Odbor ministara trebao bi poduzeti mjere protiv država koje ne ispunjavaju svoje obaveze.

19. U odsutnosti državnih izvještaja i po proteku roka za njihovo dostavljanje, Savjetodavni bi odbor trebao dobiti mandat da pristupi procjeni ispunjavanja državnih

obveza iz Konvencije na temelju dostupnih informacija te posjeta državama. Nužno je da se takva praksa u praćenju provedbe Konvencije učini javno dostupnom manjinama i civilnom društvu u državama strankama.

20. Kako je Savjetodavni odbor stalno naglašavao u svojim brojnim mišljenjima, proces izrade državnih izvještaja treba uključiti i konzultacije s manjinama, uključujući žene pripadnice manjina. Iako treba imati na umu da dostavljanje državnih izvještaja predstavlja obvezu države za koju civilno društvo ne može preuzeti odgovornost, te se stoga dostavljanje alternativnih izvještaja treba razmatrati odvojeno od procesa državnog izvještavanja, spomenute su konzultacije dobrodošle. Države su uspostavile različitu praksu prilikom izrade svojih izvještaja. Neke su uspostavile mehanizme za široke konzultacije i razvile metode uključivanja mišljenja nevladinih organizacija u svoje izvještaje, dok druge države, nažalost, ostaju zatvorene čak i za minimalne konzultacije. Države članice su pozvane da usvoje dobru praksu konzultiranja manjina, uključujući žene pripadnice manjina, u procesu izrade državnih izvještaja. U tom bi smislu Tajništvo Okvirne konvencije trebalo izraditi skup „dobrih praksi“ koje bi ilustrirale učinkovite konzultacije i sudjelovanje manjina, uključujući žene pripadnice manjina, u svim segmentima mehanizma za praćenje provedbe Okvirne konvencije.

21. I dok sudjelovanje manjina u procesu praćenja provedbe Okvirne konvencije, uključujući sudjelovanje žena pripadnica manjina, predstavlja *conditio sine qua non* učinkovite provedbe, dostupna potpora njihovom sudjelovanju, kako sa stajališta institucija tako i financijskih sredstava, ostaje uvelike neprimjerena. Nevladinim organizacijama nedostaju neophodna financijska i kadrovska sredstava da bi primjereno sudjelovale u procesu praćenja. Nepostojanje manjinskih ili mreža nevladinih organizacija za zaštitu manjinskih prava na nacionalnim razinama i razini Vijeća Europe dodatno negativno utječe na njihov položaj. Štoviše, mnogim manjinskim nevladinim organizacijama nedostaje znanje stranih jezika neophodno za komunikaciju sa Savjetodavnim odborom i Tajništvom Okvirne konvencije. Tajništvo se potiče, da u tom smislu, poduzme neophodne korake u stvaranju mehanizama kojima bi se ta komunikacija olakšala.

22. Mišljenja Savjetodavnog odbora predstavljaju korisna sredstva za zagovaranje manjinskih prava na nacionalnoj razini na način da predstavljaju dobru referentnu točku te pojašnjavaju primjenu standarda u specifičnim okolnostima, čime pospješuju jačanje argumenata koje zagovarači koriste u svom odnosu s vladama. Međutim, u cilju stvaranja pretpostavki za snažniju i primjereniju provedbu Okvirne konvencije neophodno je ojačati mehanizam praćenja Savjetodavnog odbora.
23. Zabrinjavajuće je da se mišljenja Savjetodavnog odbora, komentari država stranaka te rezolucije Odbora ministara ne prevode dosljedno na službene i manjinske jezike. Neprevedeni, ti dokumenti ostaju dostupni samo birokracijama i elitama te specijaliziranim nevladinim organizacijama, čije djelatnike čine samo pripadnici većinskih naroda. Stoga je, iznad svega, potrebno da Savjetodavni odbor žurno preporuči državama strankama da osiguraju prijevode relevantnih dokumenata na službene i manjinske jezike, čime bi se manjinama, uključujući žene pripadnice manjina, omogućilo značajno uključivanje u proces praćenja provedbe Okvirne konvencije.
24. Izvještajni ciklusi su predugački i pružaju malo mogućnosti za uspostavljanje značajnijeg odnosa sa tijelima nadležnim za praćenje provedbe u razdobljima između ciklusa praćenja. Uspostavljanje takvog odnosa moglo bi se utjecati na države da učinkovito i vremenski primjereno provode rezolucije Odbora ministara. I dok se praksa održavanja sastanaka nakon završetka određenog ciklusa praćenja provedbe ustalila, ti sastanci u državama strankama Okvirne konvencije ostaju nedovoljno obznanjeni i predstavljeni. Nevladine organizacije stoga smatraju da praćenju koje provodi Savjetodavni odbor nedostaje transparentnosti. Nužno je da Tajništvo Okvirne konvencije pruža, redovito i obuhvatno, više informacija o tim skupovima. Tajništvo Okvirne konvencije trebalo bi objavljivati godišnje preglede u kojima se opisuje praksa razvoja procesa praćenja Savjetodavnog odbora.
25. Savjetodavni bi odbor trebao skratiti vrijeme potrebno za pisanje svojih mišljenja, kao i razraditi svoja mišljenja na precizniji način, koristeći konkretne primjere. Prijeko je potrebno da Savjetodavni odbor svoja mišljenja predoči javnosti u razumnom roku nakon njihova usvajanja. U slučaju da države nerazumno dugo odlažu objavljivanje mišljenja Savjetodavnog odbora, čime ugrožavaju učinkovito praćenje provedbe i

provedbu Okvirne konvencije, Tajništvo bi trebalo imati mandat da predmetna mišljenja objavi u razdoblju od četiri mjeseca nakon što su napisana.

26. Savjetodavni bi odbor trebao održavati čvrste kontakte sa nacionalnim i lokalnim nevladinim organizacijama koje se bave manjinskim pitanjima, uključujući one koje se bave pitanjima žena pripadnica manjina. Da bi se omogućila uspješnija komunikacija između manjina i nevladinih organizacija s jedne, te Tajništva Okvirne konvencije s druge strane, potrebno je odrediti kontakt osobu. Ta bi osoba trebala održavati sastanke i formalne konzultacije s manjinama, uključujući žene pripadnice manjina, te nevladinim organizacijama, najmanje jednom na godinu. Ona ili on bi trebala/trebao stalno sudjelovati u procesu, razmatrati komentare država stranaka i rezolucije Odbora ministara, te poduzimati popratne aktivnosti. Nadalje, članovima Savjetodavnog odbora trebale bi biti dodijeljene geografski podijeljene odgovornosti, kako bi oni mogli djelovati kao savjetnici za specifična pitanja tijekom ciklusa praćenja provedbe Okvirne konvencije. Jednako je značajno da mišljenja Savjetodavnog odbora bolje odražavaju doprinos kojeg su manjine i nevladine organizacija za zaštitu manjinskih prava dale u procesu praćenja provedbe Okvirne konvencije.
27. Važno je naglasiti pitanje nepostojanja transparentnosti u strukturi i djelovanju mehanizma praćenja. Vezano za Savjetodavni odbor, javnosti je potrebno predočiti više informacija o članovima Savjetodavnog odbora i načinu rada Savjetodavnog odbora. Relevantni rad Odbora ministara bi također trebao biti učinjen transparentnim.
28. Da bi se potpomogao rad Tajništva i Savjetodavnog odbora, kao i njihova učinkovitost, potrebno je rasporediti veća financijska sredstva i kadrove. Istovremeno, informacije o dijelu proračuna Okvirne konvencije koji se ne odnosi na troškove osoblja potrebno je učiniti dostupnim javnosti.
29. Odbor ministara treba razmotriti poduzimanje privremenih mjera protiv država koje ne ispunjavaju obveze iz Okvirne konvencije te protiv onih koje ne uzimaju u obzir mišljenja Savjetodavnog odbora i rezolucije Odbora ministara. Odbor ministara također treba razviti komunikacijsku strategiju za široku distribuciju svojih rezolucija, uključujući njihove prijevode na službene jezike kao minimum.

30. Važno je razmotriti načine na koje bi provedba Okvirne konvencije i njen mehanizam praćenja mogli biti dodatno osnaženi u cilju omogućavanja bolje zaštite manjina u državama strankama. Uspostavljanje mehanizma za podnošenje pojedinačnih predstavki predstavljalo bi značajan korak u ostvarivanju tog cilja.

Povezivanje Okvirne konvencije s drugim procesima i institucijama

31. Akademske su institucije odigrale važnu ulogu u podizanju svijesti o Okvirnoj konvenciji, razmatrajući njene različite odredbe i nudeći forume za vođenje konstruktivnih rasprava o opsegu manjinske zaštite. Međutim, istovremeno su manjinski predstavnici, uključujući predstavnice žena pripadnica manjina, ostajali na marginama ili bili isključeni iz tih rasprava. Te su rasprave zbog toga bile previše udaljene od realnosti svakodnevnog života manjina. Dosadašnje su akademske aktivnosti na tom području stoga kompromitirane određenom razinom pristranosti proizišle iz geografski ograničene perspektive većinskog stanovništva. Akademske se institucije pozivaju da primjereno uključe manjinska mišljenja, uključujući mišljenja žena pripadnica manjina, te manjinske stručnjake u svoja buduća razmatranja Okvirne konvencije.

32. Postoji velika potreba za učinkovitom horizontalom koordinacijom za provedbu Okvirne konvencije, koju bi trebalo uspostaviti između Vijeća Europe i drugih međunarodnih agencija. Tijela UN-a za praćenje ispunjavanja obveza iz međunarodnih ugovora i Europski sud za ljudska prava trebaju, u većoj mjeri, upućivati na Okvirnu konvenciju u svojim preporukama i odlukama odnosno presudama. Takva međupovezanost može biti višestrano korisna te može ojačati zaštitu manjina.

33. Artikulirana volja Europske unije za nastavkom svoje transformacije u „uniju temeljenu na vrijednostima“, rastući značaj zakonodavstva za suzbijanje diskriminacije, kao i zaštita i promocija kulturne i jezične različitosti te priznavanje postojanja potrebe za jačanjem institucionalne suradnje sa Vijećem Europe čine uporabu Okvirne konvencije načelno mogućom i u kontekstu Europske unije. S obzirom da obuhvaća značajan dio država stranaka Okvirne konvencije, Europska

unija treba osigurati da se odredbe Okvirne konvencije uzimaju u obzir prilikom kreiranja politika i mjera koje doprinose zaštiti i promociji prava manjina, uključujući žene pripadnice manjina. Trebalo bi razviti formalni odnos između Savjetodavnog odbora i Agencije Europske unije za temeljna prava. Štoviše, snažnija bi suradnja trebala biti uspostavljena između Savjetodavnog odbora i Europske komisije u procesu pridruživanja Europskoj uniji.

Nedostatak sredstava za rad civilnog društva na pitanjima manjinskih prava u državama članicama Vijeća Europe

34. Učinkovita i suštinska uključenost civilnog društva i organizacija za zaštitu manjinskih prava u aktivnosti promocije Okvirne konvencije i jačanja provedbe i praćenja provedbe tog instrumenta u praksi je bila ograničena nedostatkom financijskih sredstava za obavljanje te vrste aktivnosti. Naročito u državama Europske unije, praktički je nemoguće osigurati sredstva za aktivnosti zagovaranja manjinskih prava. Stoga je vrlo važno da se države članice Vijeća Europe pozabave tim problemom. Osnivanjem Fonda za civilno društvo i ljudska prava koji bi podržavao rad na pitanjima ljudskih i manjinskih prava na cijelom području Vijeća Europe i naročito u Europskoj uniji, doprinijelo bi se iznalaženju rješenja za taj problem.

Preporuke:

- *Odboru ministara Vijeća Europe*
  - Sukladno članku 15. Okvirne konvencije, osigurati suštinsko i značajno sudjelovanje manjina, uključujući žene pripadnice manjina, u izradu svih zakonskih ili političkih dokumenta od značaja za manjine.
  - Uspostaviti mehanizam sankcioniranja država članica koje ne postupaju u skladu s rezolucijama Odbora ministara ili primjenjuju taktiku kašnjenja kako bi omele proces praćenja primjene Okvirne konvencije.
  - Osigurati najveću moguću razinu transparentnosti u relevantnom radu Odbora ministara.

- Poduzeti akcije usmjerene na osnivanje Fonda za civilno društvo i ljudska prava koji će pružati potporu za rad na pitanjima ljudskih i manjinskih prava.
  - Odvojiti više financijskih sredstava i kadrova za rad na manjinskim pravima. Informacije o dijelu proračuna Okvirne konvencije koji se ne odnosi na troškove osoblja učiniti dostupnim javnosti.
  - Razviti pravni instrument koji bi se omogućio pristupanje Europske unije Okvirnoj konvenciji.
  - Poduzeti pravne korake za uspostavljanje mehanizma podnošenja pojedinačnih predstavki.
- *Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe*
- Pokrenuti proces praćenja manjinskih prava u Andori, Belgiji, Francuskoj, Grčkoj, Islandu, Luksemburgu, Monaku i Turskoj, sukladno standardima Okvirne konvencije.
- *Tajništvu Okvirne konvencije*
- Organizirati sastanke između predstavnika nevladinih organizacija koji su sudjelovali u izradi ove Deklaracije i predstavnika Savjetodavnog odbora, Parlamentarne skupštine i Odbora ministara kako bi se raspravila suština ove Deklaracije i načini na koje bi se provele preporuke koje ona sadrži.
  - Izraditi skup „dobrih praksi“ proizišlih iz konzultacija i sudjelovanja manjina, uključujući žene pripadnice manjina, u svim segmentima mehanizma za praćenje provedbe Okvirne konvencije.
  - Potaknuti održavanje seminara za državne službenike i civilno društvo u državama strankama Okvirne konvencije, naročito o pitanjima njenog stvarnog položaja i djelokruga unutar međunarodnog prava.
  - U buduća razmatranja Okvirne konvencije osigurati uključenost osoba koje pripadaju manjinskim zajednicama i nevladinim organizacijama za zaštitu

manjinskih prava, uključujući žene pripadnice manjina, a ne se oslanjati isključivo na ekspertizu akademskih institucija.

- Objavljivati redovite i sveobuhvatne informacije o skupovima o Okvirnoj konvenciji. Objavljivati godišnje preglede u kojima se opisuje način razvijanja prakse procesa praćenja Savjetodavnog odbora.
- Odrediti kontakt osobu zaduženu za komunikaciju između manjina i nevladinih organizacija s jedne, te Tajništva Okvirne konvencije s druge strane.
- Stvoriti komunikacijske strukture koje pridonose razvoju odnosa između manjinskih i nevladinih organizacija koje se bave manjinskim pravima, uključujući pitanja žena pripadnica manjina, te doprinose smanjivanju jezičnih prepreka.

- *Savjetodavnom odboru Okvirne konvencije*

- Objediniti tumačenja Savjetodavnog odbora, naročito vezano za opseg primjene Okvirne konvencije, s ciljem davanja službenih preporuka državama članicama o načinu ispunjavanja svojih obveza u cijelosti.
- Nastaviti razvijati politiku i praksu razmatranja specifičnih članaka Konvencije putem izrade dodatnih tematskih izvještaja. Ta se razmatranja trebaju temeljiti na temeljitim konzultacijama sa manjinama, uključujući žene pripadnice manjina.
- Preporučiti, u svojim mišljenjima, nacionalnim vladama da državne izvještaje i mišljenja Savjetodavnog odbora prevedu te da ih distribuiraju na službenim i manjinskim jezicima.
- Članovima Savjetodavnog odbora trebaju biti dodijeljene geografski podijeljene odgovornosti, kako bi oni mogli djelovati kao savjetnici za specifična pitanja tijekom ciklusa praćenja provedbe Okvirne konvencije.

- *Državama članicama Vijeća Europe*

- Andora, Belgija, Francuska, Grčka, Island, Luksemburg, Monako i Turska, trebaju potpisati i/ili ratificirati Okvirnu konvenciju bez daljnjeg odlaganja i bez stavljanja rezervi.
- Države potpisnice Okvirne konvencije trebaju osigurati da se njihova praksa i politika prema manjinama, uključujući žene pripadnice manjina, ne sprovode u suprotnosti sa predmetom i svrhom Konvencije.
- One države članice koje do sada nisu ratificirale 12. Protokol Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda trebaju to učiniti bez odlaganja.

- *Državama strankama Okvirne konvencije*

- Države stranke trebaju revidirati i povući ograničavajuće izjave i rezerve kojima se efektivno pokušava ograničiti smisljena zaštita manjina.
- Osigurati učinkovito sudjelovanje i konzultiranje manjina, uključujući žene pripadnice manjina, u proces izrade svakog državnog izvještaja.
- Razviti komunikacijske strukture između vlasti s jedne, i manjinskih skupina i civilnog društva, uključujući žene pripadnice manjina, s druge strane.
- Prevesti mišljenja, komentare i rezolucije na službene i manjinske jezike.
- Učiniti mišljenja Savjetodavnog odbora i ostale relevantne dokumente javnima bez odlaganja.

- *Civilnom društvu*

- Osnovati Europsku mrežu za prava manjina.
- Uspostaviti koalicije nevladinih organizacija koje se bave manjinskim pravima na nacionalnim razinama osiguravajući učinkovit angažman i dijalog s organizacijama i zajednicama većinskih naroda.

- Uključivati manjinska prava u aktivnosti civilnog društva koje se odnose na ljudska prava, kao i u druge inicijative koje ono poduzima.
- *Institucijama Europske unije*
  - Prilikom kreacije politika i mjera koje doprinose zaštiti i promociji prava manjina oslanjati se na Okvirnu konvenciju
  - Uspostaviti čvršću suradnju između Savjetodavnog odbora i Europske komisije (Opće uprave za pitanja zapošljavanja i socijalne poslove, Opće uprave za proširenje) u aktivnostima procjenjivanja zakonodavstva za suzbijanje diskriminacije i nacionalnih akcijskih planova za socijalnu uključenost te u procese pridruživanja Europskoj uniji i Europsku politiku prema susjedstvu.
  - Osnovati Fond za civilno društvo i ljudska prava koji bi podržavao rad na pitanjima ljudskih i manjinskih prava na području država članica Vijeća Europe i Europske unije.
  - Razviti mehanizam koji bi omogućio pristupanje Europske unije Okvirnoj konvenciji.
  - Razviti formalne odnose između Savjetodavnog odbora i Agencije Europske unije za temeljna prava.
- *Ostalim tijelima Vijeća Europe i UN-a*
  - Upućivati na Okvirnu konvenciju u svojim preporukama i odlukama odnosno presudama

Ovu su Deklaraciju izradile i potpisale slijedeće manjinske nevladine organizacije i nevladine organizacije koje se bave zaštitom manjinskih prava (*stanje na dan 13. listopada 2008.*):

1. Amaro Drom, Albanija
2. Association for Women with Social Problems, Albanija
3. Children of the World and of Albania- Human Rights, Albanija
4. The Future of Roma people – Mother’s Heart, Albanija
5. National Center for Community Services, Albanija
6. Partnerë për Fëmijët, Albanija
7. Rromani Baxt Albania, Albania
8. Shoqata Kombetare Edukim per Jeten, Albanija
9. Tirana Legal Aid Society, Albanija
10. Alliance of National Minorities in Republic of Srpska, Bosna i Hercegovina
11. Independent, Bosna i Hercegovina
12. National Minority Council Banja Luka, Bosna i Hercegovina
13. Center Amalipe, Bulgarska
14. Centar za mir, pravne savjete i psihosocijalnu pomoć - Vukovar, Hrvatska
15. Koalicija za promociju i zaštitu ljudskih prava, Hrvatska
16. House of Representatives, Representative of the Armenian Community, Cipar
17. Committee for National Minorities, Češka
18. Committees for National Minorities in Horni Sucha, Trinec and Cesky Tesin, Češka
19. Peacework Development Fund, Češka
20. Romano, Danska
21. Legal Information Centre for Human Rights, Estonija
22. Groupement pour les droits des minorites, Francuska
23. Romano Yekhipe, Francuska
24. Association "Inva-Sodeystvie", Abkhazia, Gruzija
25. Public Movement “Multinational Georgia”, Gruzija
26. Union of Georgian Repatriates, Gruzija
27. Verband Deutscher Sinti und Roma-Landesverband Bayern, Njemačka
28. Verband Deutscher Sinti und Roma-Landesverband Baden-Wurtemberg, Njemačka
29. Coordinated Organizations and Communities for Roma Human Rights in Greece (SOKADRE), Grčka
30. Greek Helsinki Monitor, Grčka
31. Home of Macedonian Culture, Grčka
32. Minority Rights Group - Greece, Grčka
33. Rainbow Organization for the Macedonian Minority, Grčka
34. Amnesty International, Mađarska
35. European Roma Rights Centre, Mađarska
36. Minority Rights Group Europe, Mađarska
37. Roma Virtual Network, Izrael
38. Corso Diritti Umani – CADI, Italija
39. Roma and Ashkalia Documentation Center, Kosovo
40. Latvian Human Rights Committee, Latvija
41. MINELRES, Latvija
42. Nevo Drom, Latvija
43. ANER "Romska Solza"- Prilep, Makedonija
44. Association of multiethnic society for human rights in Štip, Makedonija
45. Association of Young Roma-Youth Forum, Makedonija

46. Common Values, Makedonija
47. Council for Prevention of Juvenile Delinquency, Makedonija
48. JEKIPE Veles, Makedonija
49. "Macedonian-Croatian Association" Štip, Makedonija
50. Mladinski Ekoloski Centar Rekanski biser Rostuse, Makedonija
51. NVO Sonce- Bitola, Makedonija
52. OU Mite Bogoevski Resen, Makedonija
53. "Regionalen centar za održiv razvoj" –Kratovo, Makedonija
54. Roma Democratic Development Association Sonce, Makedonija
55. Romani Bah, Makedonija
56. Zdruzenie za zastita i edukacija na deca i mladi Romi "Progress", Makedonija
57. Zdrduzenieto Na Romite Cerenja –Stip, Makedonija
58. Zdruzenieto na Tikveski Romi-Kavadarci, Makedonija
59. Women's Organization Radika, Makedonija
60. Centre for Social and Cultural Development and Cooperation, Moldavija
61. Resource Center for Human Rights (CRDO), Moldavija
62. Libertask, Crna Gora
63. The League of Women Voters in Montenegro, Crna Gora
64. Norske Kveners Forbund/Ruijan Kveeniliitto, Norveška
65. Community Association for Roma Social Integration, Rumunjska
66. Ethnocultural Diversity Resource Center from Cluj, Rumunjska
67. Roma Civic Alliance, Rumunjska
68. Civic Initiatives, Srbija
69. Fund for an Open Society, Srbija
70. HKPD "Matija Gubec," Srbija
71. Praxis, Srbija
72. Roma Education Center, Srbija
73. Rroma Women's Center Bibija, Srbija
74. Sandzak Committee for the Protection of Human Rights and Freedoms, Srbija
75. Vojvodina Center for Human Rights, Srbija
76. National Congress Roma in Europe, Švedska
77. Humanrights/ MERS, Švicarska
78. Odessa Regional Roma Congress, Ukrajina
79. Gorseth Kernow, Ujedinjeno Kraljevstvo
80. Northern Ireland Council for Ethnic Minority, Ujedinjeno Kraljevstvo
81. Community Support, Ujedinjeno Kraljevstvo
82. Cornish Ethnicity Data Tracking Group, Ujedinjeno Kraljevstvo
83. Cornish Stannary Parliament, Ujedinjeno Kraljevstvo
84. Minority Rights Group International, Ujedinjeno Kraljevstvo
85. Scottish Gypsy Traveller Law Reform Coalition, Ujedinjeno Kraljevstvo